

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttaja-asiamiehestä annetun lain, markkinatuomioistuimesta annetun lain ja kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen tarkoituksena on tehostaa kuluttajansuojan toteuttamista. Tähän pyritään parantamalla kuluttaja-asiamiehen ja markkinatuomioistuimen toimintamahdollisuuksia sekä nopeuttamalla ja yksinkertaistamalla asian kä-

sittelyä kuluttajavalituslautakunnassa. Myös eräitä oikeudenkäyntikuluja koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi.

Muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 1982.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

1.1. Viranomaisten toimintamahdollisuudet

Kuluttaja-asiamies aloitti toimintansa uuden kuluttajansuojalainsäädännön tullessa voimaan 1. 9. 1978. Kuluttaja-asiamiehen päätehtävä on kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78) mukaan valvoa markkinoinnin ja sopimusehtojen lainmukaisuutta. Tämän lisäksi kuluttaja-asiamies voi avustaa yksittäistä kuluttajaa asian hoitamisessa esimerkiksi yleisessä tuomioistuimessa, jos kysymyksessä on lain soveltamisen ja kuluttajien yleisen edun kannalta tärkeä asia tai jos elinkeinonharjoittaja ei ole noudattanut kuluttajavalituslautakunnan antamaa ratkaisusuositusta.

Kuluttaja-asiamiehellä on toimisto, jossa on esittelijöitä ja muuta kuluttaja-asiamiestä avustavaa henkilökuntaa. Nykyisin kuluttaja-asiamiehen toimistossa on toimistopäällikkö, viisi esittelijää ja 13 lähinnä teknisiä tehtäviä hoitavaa henkilöä. Viimeksi mainitut ovat yhteisiä kuluttajavalituslautakunnan kanssa.

Vuoden 1980 loppuun mennessä kuluttaja-asiamiehen käsiteltäväksi on tullut yhteensä

1933 asiaa, joista loppuun on saatu käsiteltyksi 1244 asiaa. Näistä yli 90 prosenttia on koskenut markkinointia ja muut sopimusehtoja. Yksittäisen kuluttajan avustamispyyntöjä on tullut esille 74, joista 14 on johtanut kuluttajan avustamiseen yleisessä tuomioistuimessa. Muutamilla toimialoilla on kuluttaja-asiamiehen toimien myötä uudistettu käytössä olleet vakiosopimusehdot, ja usealla alalla käydään parhaillaan neuvotteluja vakiosopimusten kehittämiseksi.

Kuluttaja-asiamiehen toimintaa koskevat organisaatio- ja menettelysäännökset, jotka sisältyvät kuluttaja-asiamiehestä annettuun lakiin ja sen nojalla annettuun asetukseen (553/73), ovat valtaosalta osoittautuneet tarkoituksenmukaisiksi. Niinpä esimerkiksi useimmissa asioissa on päädytty ratkaisuun vapaaehtoisuuden pohjalta kuluttaja-asiamiehen ja elinkeinonharjoittajan neuvottelun tuloksena, kuten säännöksiä annettaessa on edellytetty.

Käytännössä pahimmat pulmat kuluttaja-asiamiehen toiminnassa ovat nykyisin asioiden ruuhkautuminen ja siihen liittyvät liian pitkät käsittelyajat. Tällä erää esimerkiksi asian käsittely on kesken yli 700 asiassa. Keskimääräinen asian käsittelyaika on nykyisin yli seitsemän

kuukautta, joskin esimerkiksi kiireellisinä pidettäviä asioita voidaan ottaa käsittelyyn tätä nopeammin. Ruuhkautuminen ja liian pitkät käsittelyajat heikentävät luonnollisesti kuluttaja-asiamiehen valvonnan tehoa ja kuluttajansuojan toteutumista.

Keinona tilanteen korjaamiseksi on henkilökunnan lisäämisen ohella myös kuluttaja-asiamiehen toimiston organisaation ja työtapojen kehittäminen. Kuluttaja-asiamiehen toimintamahdollisuuksia ehdotetaan parannettavaksi ensinnä siten, että kuluttaja-asiamiehelle annettaisiin oikeus määrätä alaisensa, tehtävään kykenevä virkamies huolehtimaan käytännössä niistä toimista, joilla yksittäistä kuluttajaa avustetaan. Toiseksi ehdotetaan, että kuluttaja-asiamies oikeutettaisiin määräämään sijaisenaan toimiva toimistopäällikkö käyttämään kuluttaja-asiamiehen puolesta puhevaltaa markkinatuomioistuimessa.

Näiden muutosten avulla voidaan vähentää kuluttaja-asiamiehen välittömästi hoidettavien toimien lukumäärää. Tällöin hän voi nykyistä paremmin keskittyä kuluttaja-asiamiehestä annetun asetuksen 1 §:n mukaisesti tärkeimpiin asioihin. Samalla vahvistuisivat kuluttaja-asiamiehen mahdollisuudet johtaa ja valvoa asioiden valmistelua alaisuudessaan. Ehdotetut muutokset parantaisivat myös työn- ja vastuunjako kuluttaja-asiamiestä avustavan henkilökunnan virkatoiminnassa, minkä voidaan arvioida tehostavan työskentelyä. Kuluttaja-asiamiehelle voimassa olevien säännösten mukaan kuuluva määräys- ja valvontavalta virkatehtäviensä hoitamisessa säilyisi ehdotettavista muutoksista huolimatta.

Markkinatuomioistuin on erikoistuomioistuin, joka käsittelee kuluttajansuojalainsäädännön nojalla markkinoinnin ja sopimusehtojen säätelyyn liittyviä asioita. Lisäksi sen tehtävänä on käsitellä elinkeinonharjoittajien välisiä riitoja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) perusteella.

Markkinatuomioistuimessa on siitä annetun lain (41/78) mukaan sivutoiminen puheenjohtaja ja kahdeksan sivutoimista jäsentä sekä kullakin jäsenellä yksi varamies. Markkinatuomioistuimessa muun henkilöstön muodostavat sihteeri ja kansliisti.

Kun laki markkinatuomioistuimesta säädettiin kuluttajansuojalainsäädännön uudistuksen osana, ei ollut mahdollista ennakoita tarkoin, kuinka suureksi tuomioistuimen työ määrä muodostuisi. Markkinatuomioistuimeen on sen toi-

mina-aikana tullut vuoden 1981 lokakuun loppuun mennessä yhteensä 63 asiaa, joista on ratkaistu tai jäänyt sillensä 52 asiaa. Ratkaisemattomia asioita on siten 11 kappaletta. Tuomioistuin pitää nykyisin yleensä istunnon kerran viikossa.

Lakia säädettäessä oli tavoitteena, että markkinatuomioistuimella olisi asiaa ratkaistaessa käytettävissään riittävä asiantuntemus ja että asian ratkaisemiseen osallistuisivat myös kuluttajia ja elinkeinonharjoittajia edustavat etuhot. Tämän toteuttaminen edellyttää, että tuomioistuin tekisi kaikissa asioissa päätökset täydessä kokoonpanossa. Nykyinen järjestely, jossa kullakin tuomioistuimen jäsenellä on vain yksi varamies, ei juttumäärän lisääntyneenä ole turvannut täysimääräistä osallistumista markkinatuomioistuimen päätöksentekoon.

Markkinatuomioistuimesta annettua lakia ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi siten, että kullekin jäsenelle määrättäisiin kaksi varamiestä. Tällä voitaisiin nykyistä paremmin varmistaa tuomioistuimen kokoonpanoon kuuluvien asiantuntijoiden ja järjestötahojen osallistuminen päätöksentekoon.

Kuluttajavalituslautakunta perustettiin kuluttajansuojalainsäädännön uudistuksen myötä syyskuun alusta 1978 lukien. Sen pätehtävä on kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain (42/78) mukaan antaa ratkaisusuosituksia kuluttajien tekemiin valituksiin, jotka koskevat kulutushyödykkeen laatua tai elinkeinonharjoittajan suoritusta muutoin.

Päätökset kuluttajavalituslautakunnassa tehdään joko täysistunnossa tai jaostoissa. Kirjallisesti lautakunnan käsittelyyn tullessa asiassa on aina annettava päätös, paitsi jos tiedetään, että asia on vireillä tuomioistuimessa tai että siinä on annettu tuomioistuimen ratkaisu.

Kuluttajavalituslautakunnan käsittelyssä olevassa asiassa on aina valmistelun kuluessa pyrittävä sovintoon. Lisäksi lautakunnan henkilökunnan on sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa annettava kuluttajille neuvoja ja opastusta (asetus kuluttajavalituslautakunnasta, 533/78).

Enin osa kuluttajien yhteydenotoista ja valituksista selviää käytännössä joko neuvojen ja opastuksen tai sovintoratkaisun synnyin avulla ilman että tarvitaan täysistunnon tai jaoston ratkaisusuositusta. Tähän kuluttajansuojalainsäädäntöä uudistettaessa tähdättiin. Näin voidaan joustavasti, halvalla ja melko nopeasti käyttää hyväksi kuluttajavalituslautakunnan ja sen henkilökunnan asiantuntemusta sekä päätyä

asian osapuolten kannalta tyydyttävään ratkaisuun.

Asian käsittely kuluttajavalituslautakunnassa on tarkoitettu järjestää verraten vapaamuotoiseksi ja joustavaksi, käytännön tarpeiden mukaan määräytyväksi. Laissa on asian käsittelystä verraten harvoja säännöksiä, erityisesti senkin vuoksi, että lautakunnan ratkaisuilta puuttuu niiden suositusluonteen tähden täytäntöönpanokelpoisuus. Menettelystä on kuitenkin muun muassa säädetty, että valituksen tehneen hakijan vastapuolta on kaikissa tapauksissa pyydetävä vastaamaan hakemukseen.

Tähänastisen kokemuksen perusteella kuluttajavalituslautakunnan toiminta on valtaosalta toteuttanut sille asetetut tavoitteet. Sen käsiteltäväksi tulevien asioiden määrä osaltaan osoittaa, että kuluttajilla on tarpeita, joista kuluttajavalituslautakunta voi huolehtia kuluttajia neuvovalla, joustavalla, asiantuntevalla ja kustannuksiltaan huokealla tavalla. Vuonna 1980 kuluttajat ottivat lautakuntaan yhteyttä puhelimitse yli 26 000 tapauksessa ja kirjallisia valituksia tehtiin 2174.

Kuluttajavalituslautakunnan toiminnan keskeiseksi epäkohdaksi on noussut asioiden ruuhkautuminen ja käsittelyaikojen liiallinen pitkityminen. Tämä on johtunut ennen muuta siitä, että lautakunnan henkilökunta ei ole ollut riittävä käsiteltävien asioiden määrään ja kuluttajien lukuisiin yhteydenottoihin nähden. Vuonna 1978 lautakuntaan tuli 244, vuonna 1979 677 ja vuonna 1980 341 asiaa enemmän kuin siellä saatiin käsiteltyksi. Kaikkiaan siirtyi vuodelta 1980 1262 käsittelemätöntä asiaa.

Tämänhetkinen työtilanne merkitsee kuluttajavalituslautakunnassa keskimäärin kahdeksan kuukauden käsittelyaikaa, jota ei voida pitää kohtuullisena. Tavoitteena olisi pidettävä, että ratkaisusuositus olisi valmis kahden—kolmen kuukauden kuluessa vireilletulosta. Nykyisin käsittelyajat vaihtelevat hyödykeryhmittäin. Tekstiilejä, pesuloita, jalkineita ja turkkisia koskevat valitukset voidaan pääsääntöisesti käsitellä tavoiteajassa. Moottoriajoneuvovalitukset viipyvät lautakunnassa 8—10 kuukautta. Pisin on käsittelyaika seuramatkoja ja kiinteistöjen korjaus- ja huoltotöitä koskevilla valituksilla, jotka usein joutuvat odottamaan ratkaisua yli vuoden.

Asioiden ruuhkautumisesta ja viipymisestä johtuvien ongelmien vähentämiseksi ehdotetaan kuluttajavalituslautakunnasta annettua lakia muutettavaksi siten, että elinkeinonharjoittajal-

ta ei olisi tarpeen pyytää vastinetta sellaisessa asiassa, jossa kuluttajan vaatimus asiaa valmisteltaessa havaitaan ilmeisen perusteettomaksi. Nykyiset säännöksethän edellyttävät, että elinkeinonharjoittajaa on aina pyydetävä vastaamaan kuluttajan tehtyä kirjallisen valituksen. Tämä merkitsee kuitenkin käytännössä vain asian käsittelyajan aiheetonta pitenemistä ja turhan vaivan aiheuttamista elinkeinonharjoittajalle silloin, kun valitus jo valmisteluvaiheessa havaitaan ilmeisen perusteettomaksi ja on kiistattoman selvää, että lautakunnan ratkaisusuositus tulisi olemaan hylkäävä.

1.2. Eräät oikeudenkäyntikulut

Kuluttaja-asiamies on tähän mennessä avustanut yksittäistä kuluttajaa tämän asian hoitamisessa 28 tapauksessa. Kuluttajalle on kuluttaja-asiamiehen antama apu maksutonta. Jos kuluttaja on tuomioistuimessa voittanut jutun, hän on saattanut saada vastapuoleltaan korvauksen niistä kuluista, joita oikeudenkäynnistä on hänelle aiheutunut. Kuluttajalle annettusta tuesta on välillisesti hyötynyt myös hänen vastapuolenaan oleva elinkeinonharjoittaja. Tämä ei hävittäisäänkään jutun ole voinut joutua korvaamaan kuluttajan avustajana olleen kuluttaja-asiamiehen toimista valtiolle aiheutuneita kuluja. Tämä ei ole ollut säännösten tarkoitus. Kuluriskin puuttuminen saattaa lisäksi houkuttaa elinkeinonharjoittajaa tarpeettomiin oikeudenkäynteihin. Tästä voi olla haittaa erityisesti kuluttajavalituslautakunnan ratkaisusuositusten noudattamiselle, jos elinkeinonharjoittaja kuluriskin puuttuessa laskelmoi omalta kannaltaan edulliseksi olla noudattamatta suositusta ja antaa asian mennä tuomioistuimeen.

Tämän vuoksi on tarpeen lisätä lakiin kuluttaja-asiamiehestä säännös mainitun epäkohdan poistamiseksi. Ehdotetun säännöksen mukaan elinkeinonharjoittaja voidaan hänen hävittäisään mainitunlaisen jutun yleisessä tuomioistuimessa velvoittaa korvaamaan — paitsi vastapuolen oikeudenkäyntikulut — valtiolle ne kohtuulliset kulut, joita kuluttaja-asiamiehen avusta yksittäiselle kuluttajalle on aiheutunut.

Säännökset asian käsittelystä markkinatuomioistuimessa on laadittu nimenomaisesti kuluttajansuojalainsäädännön soveltamista silmällä pitäen. Asioiden on tällöin yleensä edellytety tulevan markkinatuomioistuimeen kuluttaja-

asiamiehen aloitteesta ja hänen jo valmistelmina. Kuluttaja-asiamiehen päätehtävänä on juuri valvoa markkinoinnin ja sopimusehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta. Tähän mennessä ovatkin kaikki kuluttajansuojalakiin perustuvat asiat tulleet markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi kuluttaja-asiamiehen hakemuksesta.

Asioihin, jotka kuuluvat markkinatuomioistuimen toimivaltaan kuluttajansuojalainsäädännön nojalla, liittyy tietynlaista yleistä etua, jonka toteutumista osaltaan kuluttaja-asiamieskin pyrkii edistämään. Tämä on vaikuttanut myös näiden asioiden käsittelyä koskevien säännösten sisältöön.

Vastaavanlaista yleistä etua ei liity asioihin, joita markkinatuomioistuin käsittelee sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain nojalla. Näissä asioissa on kysymys ensisijaisesti siitä, millaisia menettelytapoja voidaan pitää lainmukaisina ja hyväksyttävänä elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa. Niinpä hakemuksen tällaisen asian saamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi voi tehdä vain se elinkeinonharjoittaja, johon käytetty menettelytapa kohdistuu tai jota sellainen saattaa loukata, taikka elinkeinonharjoittajien etujen valvomiseksi toimiva rekisteröity yhdistys.

Markkinatuomioistuimen toimivaltaan kahden eri lain nojalla kuuluvien asiaryhmien erilaisuudesta johtuu, että niihin eivät kaikin osin sovellu samansisältöiset säännökset asian käsittelemisestä. Asian vireilletulo markkinatuomioistuimessa on jo nyt säännelty eri tavoin, samoin kysymys väliaikaisen kiellon ottamisesta markkinatuomioistuimessa käsiteltäväksi. Erilaiset sääntelyt ovat tarpeen myös oikeudenkäyntikulujen ja todistelukulustannusten korvaamisesta.

Markkinatuomioistuimesta annetun lain 14 §:n 1 momentin mukaan suoritetaan tuomioistuimessa todistajana tai asiantuntijana kuululle valtion varoista korvausta sen mukaan kuin laissa valtion varoista maksettavista todistelukulustannuksista (666/72) on säädetty. Muu asianosainen kuin kuluttaja-asiamies voidaan velvoittaa korvaamaan valtiolle sen varoista maksetut kustannukset. Säännös on sovelias kuluttajansuoja-asioissa, jotka tulevat vireille markkinatuomioistuimessa joko kuluttaja-asiamiehen hakemuksesta tai, tämän kieltäytyessä, palkansaajien tai kuluttajien etujen valvomiseksi toimivan järjestön hakemuksesta. Sen sijaan säännös ei ole asianmukainen elinkeinon-

harjoittajien välisissä asioissa, joita käsitellään sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain nojalla. Viimeksi mainitut asiat koskevat yleensä yksityisluonteisia oikeuksia ja etuuksia, joten niihin soveltuvat parhaiten riita-asia- oikeudenkäynnissä yleensä sovellettavat säännökset todistelukulustannusten korvaamisesta. Markkinatuomioistuimesta annetun lain 14 §:n 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi tämän mukaisesti.

Oikeudenkäyntikulusta markkinatuomioistuimessa on säädetty, että asianosaiset vastaavat niistä itse. Hallituksen esityksessä kuluttajansuojalainsäädännöksi (n:o 8/1977 vp. s. 69) on perusteltu, miksi kuluttajansuoja-asioihin, joita markkinatuomioistuimessa käsitellään, eivät sovellu vahingonkorvausajatteluun perustuvat säännökset oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Vastaavaa näkökohtaa ei voida esittää niissä elinkeinonharjoittajien välisissä asioissa, joita markkinatuomioistuin käsittelee sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain nojalla. Koska tällaisissa asioissa oikeudenkäynnin kohteena ovat yksityisluonteiset oikeudet ja etuudet, on perusteltua soveltaa tällöin oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen samoja sääntöjä kuin yleisessä riita-asia- oikeudenkäynnissä.

Nykyinen sääntely voi houkuttaa harkitsemattomiin oikeudenkäynteihin, koska elinkeinonharjoittaja ei saata milloinkaan joutua velvolliseksi korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikuluja. Asiassa voittanut vastaaja kärsii samalla taloudellisen vahingon aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen vuoksi. Sääntelyä on siten aihetta tarkistaa. Uhka joutua korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut saattaa ehkäistä ryhtymistä oikeudenkäynteihin riittämättömin perustein.

1.3. Valmisteluvaiheet ja lausunnonantajat

Kuluttajansuojaviranomaisten työruuhkien poistamista on vuonna 1980 selvitelty kauppa- ja teollisuusministeriön asettamassa työryhmässä. Kuluttaja-asiamies on samana vuonna tehnyt oikeusministeriölle ehdotuksen lainsäädännön soveltamisessa esiintulleiden epäkohtien poistamiseksi. Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä.

Kolmesta esitysluonnoksesta on saatu lausunnot 17 viranomaiselta ja järjestöltä. Lausunnon

ovat antaneet valtiovarainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, elinkeinohallitus, kuluttaja-asiamies, kuluttajaneuvosto, kuluttajavalituslautakunta, Akava, Kaupan Keskusvaliokunta, Keskuskauppakamari, Kuluttajaneuvontaliitto, Kuluttajat-Konsumenterna ry, Kulutusosuuskuntien Keskusliitto KK, Pienteollisuuden Keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitto STTK, Teollisuuden Keskusliitto ja Suomen Tukkukauppiain Liitto.

Kuluttaja-asiamiehen toimintaedellytysten parantamista koskevaan ehdotukseen on suhtauduttu yleisesti myönteisesti. Sen sijaan ehdotukseen, jonka mukaan elinkeinonharjoittaja olisi hävittänsä asian velvollinen korvaamaan

valtiolle yksityisen kuluttajan avustamisesta kuluttaja-asiamiehelle aiheutuneet kustannukset, suhtautuvat elinkeinoelämän järjestöt kielteisesti. Kaikki asiasta lausuneet lausunnonantajat hyväksyvät ehdotuksen, jonka mukaan kuluttajavalituslautakuntaan saapuneen ilmeisen perusteettoman valituksen johdosta ei olisi tarpeen pyytää hakijan vastapuolta vastaamaan hakemukseen.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole mainittavia taloudellisia vaikutuksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kuluttaja-asiamiehestä

2 §. Kuluttaja-asiamiehelle ehdotetaan pykälään lisättävän uuden 4 momentin mukaan oikeus määrätä alaisensa virkamies hoitamaan yksittäisen kuluttajan avustamistehtäviä silloin, kun kuluttaja-asiamies on 2 §:n 2 tai 3 momentin perusteella päättänyt antaa tuollaista apua. Nykyisin kuluttaja-asiamies on itse huolehtinut mainituista, avustamiseen sisältyvistä tehtävistä, paitsi jos hän on ollut muiden tehtävien vuoksi estynyt esimerkiksi esiintymään jossakin alioikeuden istunnossa. Ehdotus parantaisi kuluttaja-asiamiehen mahdollisuuksia keskittää ja kohdistaa työpanostaan ja -aikaansa kulloinkin tärkeimpiin tehtäviin. Avun saajana olevan kuluttajan kannalta on todennäköisesti merkittävintä se asiantuntemus, jota hänen asiansa hoitamiseen annetaan kuluttaja-asiamiehen johdon ja valvonnan alaisessa valmistelussa.

Kuluttaja-asiamies voisi määrätä avustustehtävään alaisensa, tehtävään kykenevän virkamiehen. Antaessaan kuluttajan avustamistehtävän alaiselleen kuluttaja-asiamies samalla harkitsee asianomaisen virkamiehen kykenevyyden siihen. Kun avustaminen monesti edellyttää esiintymistä kuluttajan avustajana tuomioistuimessa, tehtävää ei käytännössä voitane antaa muulle kuin lakimiestutkinnon suorittaneelle.

3 §. Kuluttaja-asiamiehen toimintamahdollisuuksien parantamiseksi ehdotetaan, että hän voisi tarpeen mukaan määrätä toimistopäällikön käyttämään puolestaan puhevaltaa markkinatuomioistuimessa. Selvää on, että kuluttaja-asiamiehen on edellytettävä tärkeimmissä asioissa esiintyvän henkilökohtaisesti markkinatuomioistuimessa. Kussakin tapauksessa riippuisi aina kuluttaja-asiamiehen päätöksestä, käyttäkö hän itse vai toimistopäällikkö markkinatuomioistuimessa puhevaltaa.

12 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti. Sen mukaan elinkeinonharjoittaja, joka kuluttajan vastapuolena häviää oikeudenkäynnin, voidaan velvoittaa korvaamaan valtiolle kuluttajan avustamisesta aiheutuneet kustannukset. Tämä korvausvelvollisuus tulee ehdotetun säännöksen mukaan kysymykseen samojen perusteiden mukaan kuin oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta asianosaisten kesken on yleensä säädetty. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun säännösten, ennen muuta 3 §:n, mukaan määräytyy näin ollen se, milloin elinkeinonharjoittaja saatetaan velvoittaa korvaamaan, paitsi kuluttajan omat oikeudenkäyntikulut, myös ne kustannukset, jotka valtiolle ovat aiheutuneet kuluttaja-asiamiehen antamasta avusta.

Korvausvelvollisuuden määrästä ehdotetaan säädettäväksi, että elinkeinonharjoittaja voidaan velvoittaa korvaamaan valtiolle kuluttajan avus-

tamisesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Näihin sisältyvät vastaavanlaiset kustannuserät, joita yleensäkin syntyy asianosaisen avustamisesta oikeudenkäynnissä. Tällaisia eriä ovat korvaus erilaisista oikeudenkäynnin valmisteluseksi tarpeellisista toimenpiteistä, matkakulut ja päiväraha sekä korvaus palkkakustannuksista siltä ajalta, joka kuluttajan avustamiseen on tarvittu. Ohjetta korvattavien kustannuksen määräämiseksi voidaan osaltaan saada niistä laskutusperusteista, joita yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain (88/73) 27 §:n 2 momentin nojalla on annettu yleisessä oikeusaputoiminnassa annetun virka-avun korvaamisesta. Viime kädessä jää tuomioistuimen harkinnasta riippumaan yksittäistapauksessa korvattavaksi tulevien kustannusten määrä.

1.2. Laki markkinatuomioistuimesta

2 §. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että markkinatuomioistuimen kullekin jäsenelle nimitettäisiin kaksi varamiestä nykyisen yhden sijasta. Muutoin varajäseniä koskisivat samat säännökset kuin tähän asti.

14 §. Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi niin, että markkinatuomioistuimessa todistajana tai asiantuntijana kuullulle suoritetaan tämän lain 6 §:ssä tarkoitetuissa kuluttajansuoja-asioissa korvausta sen mukaan kuin on säädetty valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa. Kyseistä lakia sovelletaan näin ollen sellaisissa asioissa, joissa hakemuksen markkinatuomioistuimelle on tehnyt joko kuluttaja-asiamies taikka palkansaajien tai kuluttajien etujen valvomiseksi toimiva rekisteröity yhdistys. Kuluttaja-asiamies on saattanut tehdä hakemuksen paitsi omasta aloitteestaan myös saatuaan markkinatuomioistuimelta tiedon elinkeinonharjoittajan hakemuksesta, joka on tehty markkinatuomioistuimesta annetun lain 6 a §:ssä tarkoitettussa asiassa.

Samalla 14 §:n 1 momenttiin ehdotettu muutos merkitsee sitä, että markkinatuomioistuimen käsitellessä kahden elinkeinonharjoittajan välistä asiaa sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain nojalla sovelletaan todistelukustannusten korvaamiseen samoja säännöksiä kuin yleensä riita-asian oikeudenkäynnissä. Tämä seuraa markkinatuomioistui-

mesta annetun lain 17 §:n viittaussäännöksestä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 40—42 §:ssä on säädetty todistajanpalkkiosta, muun muassa sen määrästä ja korvaamisvelvollisuudesta. Vastaavat säännökset asiantuntijoiden palkkiosta sisältyvät saman luvun 53—55 §:ään.

15 §. Pykälän 3 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että asianosaiset vastaavat itse oikeudenkäyntikuluistaan markkinatuomioistuimessa vain niissä kuluttajansuoja-asioissa, joita käsitellään joko kuluttaja-asiamiehen taikka palkansaajien tai kuluttajien etujen valvomiseksi toimivan rekisteröidyn yhdistyksen hakemuksesta.

Kahden elinkeinonharjoittajan välisessä asiassa, jota käsitellään sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain nojalla, sovellettaisiin oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen samoja sääntöjä kuin yleensä riita-asian oikeudenkäynnissä. Nämä säännökset sisältyvät oikeudenkäymiskaaren 21 lukuun. Pääsääntönä on niiden mukaan, että asiassa hävinnyt osapuoli veloitetaan korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut (oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 3 §:n 1 momentti). Mainittuja oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevia yleissäännöksiä olisi sovellettava myös silloin, kun käsitellään elinkeinonharjoittajien välistä asiaa markkinatuomioistuimesta annetun lain 7 a §:n 4 momentissa tarkoitettussa tilanteessa.

Jos hakija on jäänyt pois markkinatuomioistuimen istunnosta ja asia markkinatuomioistuimesta annetun lain 11 §:n mukaan sen vuoksi jää sillensä, vastapuolen oikeus saada korvausta oikeudenkäyntikuluistaan määräytyy oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 26 §:n mukaisesti.

1.3. Laki kuluttajavalituslautakunnasta

7 §. Säännöksen 2 momenttiin ehdotetun lisäyksen mukaan elinkeinonharjoittajalta ei olisi valitusasian valmistelussa tarpeen pyytää vastinetta ilmeisen perusteettomassa asiassa. Siitä huolimatta tällainen asia on päätettävä kuluttajavalituslautakunnassa esittelystä normaaleja päätöksentekomuotoja käyttäen. Kuluttajan vaatimuksen ilmeinen perusteettomuus voi merkitä esimerkiksi oikeudellisen pohjan puuttumista kokonaan esitetyltä vaatimukselta tai sitä, että vaatimuksen tueksi esitetyt tosiseikkaväitteet vaikutta-

vat mahdolltomilta tai aivan epärealistisilta. Pelkkä kuluttajan esittämän näytön puutteellisuus tai epäselvyys ei kuitenkaan vielä johda siihen, että valitusta pidettäisiin ilmeisen perusteettomana.

Kuluttajan oikeusaseman kannalta ehdotettuun muutokseen ei voitane katsoa liittyvän vaaroja. Lautakunta voi ennen asian päättämistä vaatia hankittavaksi tarpeellisia selvityksiä ja esimerkiksi kuulla elinkeinonharjoittajaa, jos se katsoo, että valmistelussa otettu kanta valituksen perusteellisuudesta ei olisi-kaan oikea.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan saatettavaksi voimaan 1 päivänä syyskuuta 1982.

Muutettuja säännöksiä sovellettaisiin asioihin, jotka saapuvat viranomaiselle tai tulevat viranomaisessa vireille lain voimaantulon jälkeen.

Ennen markkinatuomioistuimesta annetun lain muutosten voimaantuloa voidaan ehdotuksen mukaan ryhtyä toimenpiteisiin sen täytäntöönpanemiseksi. Tämä merkitsee, että markkinatuomioistuimen jäsenten varamiesten lukumäärän lisääminen kahteen voidaan toteuttaa jo silloin, kun markkinatuomioistuimen jäsenet lain vahvistamisen jälkeen seuraavan kerran nimitetään.

Tarvittavat muutokset alemmanasteisiin sädöksiin on saatettava voimaan yhtä aikaa kuin muutokset lakeihin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kuluttaja-asiamiehestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä tammikuuta 1978 kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78) 3 §, sekä lisätään lain 2 §:ään uusi 4 momentti ja 12 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

2 §

Kuluttaja-asiamies voi 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa määrätä alaisensa, tehtävään kykenevän virkamiehen avustamaan kuluttajaa.

3 §

Kuluttaja-asiamiehellä on toimisto, jossa voi olla tulo- ja menoarvion rajoissa tarpeellinen määrä esittelijöitä ja muuta henkilökuntaa. Kuluttaja-asiamiestä avustaa ja hänen sijaisenaan on toimistopäällikkö, joka voi kuluttaja-asiamiehen määräyksestä käyttää tämän puolesta puhevaltaa markkinatuomioistuimessa.

12 §

Jos kuluttajan vastapuolena oleva elinkeinonharjoittaja 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa häviää asian oikeudenkäynnissä, hänet on veloitettava korvaamaan valtiolle kuluttajan avustamisesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset samojen perusteiden mukaan kuin oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta asianosaisten kesken on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen kuluttaja-asiamiehen käsiteltäväksi tai tuomioistuimessa vireille tuleviin asioihin.

2.

Laki**markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 2 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 15 §:n 3 momentti näin kuuluviksi:

2 §

Markkinatuomioistuimen puheenjohtajan ja jäsenet sekä kullekin jäsenelle kaksi varamiestä nimittää tasavallan presidentti neljäksi vuodeksi. Heillä on toimikautenaan sama virassapysymisoikeus kuin tuomarilla. Jos joku heistä toimikautenaan eroaa tai kuolee, on tilalle nimittävänä toinen henkilö jäljellä olevaksi ajaksi.

14 §

Markkinatuomioistuimessa todistajana tai asiantuntijana kuullulle suoritetaan tämän lain 6 §:ssä tarkoitettussa asiassa valtion varoista korvausta sen mukaan kuin valtion varoista maksettavista todistelukulustannuksista annetussa laissa (666/72) on säädetty.

15 §

Tämän lain 6 §:ssä tarkoitettussa asiassa asianosaiset vastaavat itse oikeudenkäyntikuluistaan markkinatuomioistuimessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen markkinatuomioistuimessa vireille tuleviin asioihin.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin sen täytäntöönpanemiseksi.

3.

Laki**kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kuluttajavalituslautakunnasta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (42/78) 7 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

7 §

Hakijan vastapuolta on pyydettävä vastaamaan hakemukseen. Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen asiassa, jonka valmistelussa valitus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen kuluttajavalituslautakunnalle saapuneiden valitusten käsittelemiseen.

Helsingissä 5 päivänä helmikuuta 1982

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

1.

Laki**kuluttaja-asiamiehestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä tammikuuta 1978 kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78)

3 §, sekä

lisätään lain 2 §:ään uusi 4 momentti ja 12 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:*Voimassa oleva laki**Ehdotus***2 §**

Kuluttaja-asiamies voi 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa määrätä alaisensa, tehtävään kykenevän virkamiehen avustamaan kuluttajaa.

3 §.

Kuluttaja-asiamiehellä on toimisto, jossa voi olla tulo- ja menoarvion rajoissa tarpeellinen määrä esittelijöitä ja muuta henkilökuntaa.

3 §

Kuluttaja-asiamiehellä on toimisto, jossa voi olla tulo- ja menoarvion rajoissa tarpeellinen määrä esittelijöitä ja muuta henkilökuntaa. *Kuluttaja-asiamiestä avustaa ja hänen sijaisenaan on toimistopäällikkö, joka voi kuluttaja-asiamiehen määräyksestä käyttää tämän puolesta puhevaltaa markkinatuomioistuimessa.*

12 §

Jos kuluttajan vastapuolena oleva elinkeinonharjoittaja 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa häviää asian oikeudenkäynnissä, hänet on velvoitettava korvaamaan valtiolle kuluttajan avustamisesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset samojen perusteiden mukaan kuin oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta asianosaisten kesken on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen kuluttaja-asiamiehen käsiteltäväksi tai tuomioistuimessa vireille tuleviin asioihin.

2.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 2 §:n 2 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 15 §:n 3 momentti näin kuuluviksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Markkinatuomioistuimen puheenjohtajan ja jäsenet sekä kullekin jäsenelle varamiehen nimittää tasavallan presidentti neljäksi vuodeksi. Heillä on toimikautenaan sama virassapysymisoikeus kuin tuomarilla. Jos joku heistä toimikautenaan eroaa tai kuolee, on tilalle nimitettävä toinen henkilö jäljellä olevaksi ajaksi.

14 §.

Markkinatuomioistuimessa todistajana tai asiantuntijana kuullulle suoritetaan valtion varoista korvausta sen mukaan kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/72) on säädetty.

Markkinatuomioistuimen puheenjohtajan ja jäsenet sekä kullekin jäsenelle *kaksi varamiestä* nimittää tasavallan presidentti neljäksi vuodeksi. Heillä on toimikautenaan sama virassapysymisoikeus kuin tuomarilla. Jos joku heistä toimikautenaan eroaa tai kuolee, on tilalle nimitettävä toinen henkilö jäljellä olevaksi ajaksi.

14 §

Markkinatuomioistuimessa todistajana tai asiantuntijana kuullulle suoritetaan *tämän lain 6 §:ssä tarkoitetussa asiassa* valtion varoista korvausta sen mukaan kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/72) on säädetty.

15 §

Asianosaiset vastaavat itse oikeudenkäyntikuluisiaan markkinatuomioistuimessa.

Tämän lain 6 §:ssä tarkoitetussa asiassa osanosaiset vastaavat itse oikeudenkäyntikuluisiaan markkinatuomioistuimessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen markkinatuomioistuimessa vireille tuleviin asioihin.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin sen täytäntöönpanemiseksi.

3.

Laki**kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kuluttajavalituslautakunnasta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (42/78) 7 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***7 §**

Hakijan vastapuolta on pyydettyä vastamaan hakemukseen.

Hakijan vastapuolta on pyydettyä vastamaan hakemukseen. *Tämä ei kuitenkaan ole tarpeen asiassa, jonka valmistelussa valitus havaitaan ilmeisen perusteettomaksi.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Lakia sovelletaan sen voimaantulon jälkeen kuluttajavalituslautakunnalle saapuneiden valitusten käsittelemiseen.

